

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

VII.7013.1.2018.AMB

Pani
Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa

Rzecznik Praw Obywatelskich od lat monitoruje kwestię zapewnienia należytej opieki osobom starszym oraz osobom z niepełnosprawnościami¹, także poprzez zagwarantowanie wsparcia ich bliskim, którzy na co dzień niosą im pomoc². Dostrzegając potrzebę podjęcia kompleksowych działań w tym obszarze, pragnę zwrócić uwagę Pani Minister na następujące kwestie.

Szacuje się, że w 2004 r. ok. 2 milionów Polaków świadczyło pomoc swoim bliskim w ramach opieki nieformalnej³. Choć brak jest bardziej aktualnych danych, przypuszcza się, że liczba ta obecnie jest jeszcze wyższa⁴. Osoby starsze czy chore, także te, nieposiadające stwierdzonego stopnia niepełnosprawności, lecz niesamodzielne, często wymagają całodziennej opieki. Bardzo często z pomocą przychodzą im osoby bliskie, które zmuszone sytuacją, w jakiej się znalazły podejmują wymagającą psychicznie i fizycznie pracę, do której nierzadko brak im jakiegokolwiek przygotowania. Wiąże się to również z potrzebą

¹ Zob. np. wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 października 2017 r., znak: III.7064.257.2014, wystąpienie do podsekretarza Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z 29 maja 2017 r., znak: III.7060.470.2016, wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 marca 2017 r., znak: III.7064.11.2017.

² Kwestia konieczności zapewnienia wsparcia opiekunom rodzinnym była podniesiona m.in. podczas I Kongresu Praw Obywatelskich.

³ Zob. badanie EUROFAMCARE, www.uke.de/extern/eurofamcare/documents/deliverables/teasure_web_080215.pdf, data dostępu: 8.02.2019 r.

⁴ A. Janowicz, *Rola opiekunów nieformalnych w opiece u kresu życia. Przyczynek do badań w ramach projektu European Palliative Care Academy (EUPCA)*, „Pielęgniarstwo i zdrowie publiczne” 2014 r., t. 4, nr 2, s. 162.

ograniczenia bądź rezygnacji z pracy zawodowej, co pociąga za sobą pogorszenie sytuacji materialnej, i drastyczną zmianą dotychczasowego stylu życia. Praca opiekuna rodzinnego, często niedostrzegalna dla państwa i otoczenia, jest wyjątkowo czasochłonna. Miewa zatem negatywny wpływ m.in. na relacje opiekuna z innymi członkami rodziny. Szczególnie problematyczna jest sytuacja opiekunów z mniejszych miejscowości, których dostęp do wsparcia oferowanego m.in. przez samorządy czy organizacje pozarządowe jest bardzo ograniczony. W mojej ocenie, podobnie jak i w przekonaniu osób na co dzień niosących pomoc opiekunom rodzinnym, istniejący system wsparcia jest niewystarczający⁵.

Obecnie oferowana przez państwo pomoc, której formy przedstawiła Pani Minister w odpowiedzi z dnia 13 czerwca 2017 r. (znak: BON.II.074.9.2017.EK) na list otwarty Fundacji Hospicyjnej, przede wszystkim adresowana jest do osób starszych i z niepełnosprawnościami, nie zaś do samych opiekunów. Wskazuje się, że **w działaniach państwa brak jest systemowego podejścia do problemu, uwzględniającego nie tylko wsparcie w postaci zasiłków, do których dostęp uzależniony jest od uzyskiwanego dochodu. Brak jest rozwiązań umożliwiających skorzystanie przez wszystkich opiekunów rodzinnych m.in. z dostępu do opieki wyręczającej, szkoleń, opieki psychologicznej czy rozwiązań umożliwiających godzenie opieki z pracą.** Takie kompleksowe działania zostały uregulowane m.in. w Wielkiej Brytanii w *Care Act* z 2014 r.⁶, który m.in. definiuje pojęcie opiekuna faktycznie niosącego pomoc bliskim oraz wskazuje na obowiązki władz lokalnych w udzielaniu wsparcia opiekunom.

Wdrożenie adekwatnych działań poprzedzone winno być przeprowadzeniem badań umożliwiających oszacowanie faktycznej liczby opiekunów rodzinnych oraz rozeznanie ich potrzeb. W przygotowaniu konkretnych rozwiązań należy uwzględnić głosy organizacji społecznych, które od lat wspierają opiekunów rodzinnych.

Nierzadko sam opiekun z uwagi na podeszły wiek, niepełnosprawność bądź problemy zdrowotne, w tym te, których przyczyną jest obciążenie psychiczne i fizyczne związane ze sprawowaną opieką, wymaga wsparcia. **Propozycją wychodzącą w tym względzie naprzeciw oczekiwaniom opiekunów jest np. wprowadzenie karty opiekuna rodzinnego, dzięki której miałby on m.in. prawo do szybszego dostępu do lekarza.**

⁵ Zob. np. List otwarty Fundacji Hospicyjnej do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 lutego 2017 r.

⁶ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/23/contents/enacted>, data dostępu: 21.02.2019 r.

Postulat ten został zgłoszony przez uczestników panelu „Opiekun rodzinny – samotny bohater?”, który miał miejsce podczas I Kongresu Praw Obywatelskich (8-9 grudnia 2017 r.).

Niezależnie do powyższego poważnym wyzwaniem jest kwestia zapewnienia opiekunom dostępu do informacji o przysługujących im prawach. Obecnie wielu opiekunów, w szczególności zaś tych, którzy dopiero od niedawna opiekują się bliskimi, nie jest świadomych, z jakich form wsparcia mogą skorzystać. Udzielaniu rzetelnych informacji nie sprzyja brak wymiany wiedzy o dostępnej pomocy między specjalistami z różnych dziedzin, tj. z sektora zdrowia, ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej. Także świadomość pracowników służby zdrowia w tym zakresie bywa znikoma⁷.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o *Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2018 r., poz. 2179), zwracam się z uprzejmą prośbą o przesłanie stanowiska Pani Minister w tej sprawie oraz informacji, czy planowane jest podjęcie kompleksowych działań służących zapewnieniu wsparcia opiekunom rodzinnym.

Do wiadomości:

1. Pani dr Anna Janowicz

Prezes Zarządu Fundacji Hospicyjnej

2. Pan Łukasz Szumowski

Minister Zdrowia

⁷ Zob. raport z 2015 r. dotyczący sytuacji opiekunów nieformalnych w Małopolsce: *Opiekunowie rodzinni osób starszych – problemy, potrzeby, wyzwania dla polityki społecznej*, https://www.rops.krakow.pl/pliki/raporty_Obserwatorium/Opiekunowie_rodzinni_os_b_starszych_raport.pdf, data dostępu: 8.02.2029 r.